

Recenzja rozprawy doktorskiej

Lek. med. Małgorzaty Agnieszki Rudzińskiej, zatytułowanej: **„Stężenie witaminy D i białka wiążącego witaminę D (VDBP) u pacjentów z nadciśnieniem tętniczym”**

Niedobór witaminy D wiąże się ze wzrostem częstości incydentów sercowo-naczyniowych i wzrostem śmiertelności ogólnej. Z uwagi na narastający problem często niedostrzegany przez klinicystów opiekujących się chorymi z pierwotnym nadciśnieniem tętniczym, wybór tematu rozprawy jest słuszny a analiza stężenia witaminy D i białka wiążącego witaminę D (VDBP) u pacjentów z nadciśnieniem tętniczym wnosi ciekawe wnioski mające na uwadze konieczność wdrożenia spersonalizowanych interwencji dotyczących suplementacji i monitorowania stężeń witaminy D.

Przedstawiona mi do oceny rozprawa doktorska Pani Małgorzaty Agnieszki Rudzińskiej zatytułowana **„Stężenie witaminy D i białka wiążącego witaminę D (VDBP) u pacjentów z nadciśnieniem tętniczym”** ma 124 stron wydruku komputerowego, podzielonego na 11 rozdziałów, w tym wykaz stosowanych skrótów, podsumowanie w postaci streszczenia w języku polskim i języku angielskim najważniejszych wyników badawczych. W pracy zamieszczono 29 tabel oraz 47 rycin. Piśmiennictwo liczy 135 pozycji.

W liczącym 21 stron *Wstępie* Doktorantka w sposób obszerny przedstawiła charakterystykę i syntezę witaminy D, mechanizm działania, znaczenie niedoboru witaminy D w chorobach układu sercowo-naczyniowego, w tym nadciśnienia tętniczego, potencjalny

Katarzyna Kozłowska

wpływ suplementacji witaminy D jako element terapii nadciśnienia tętniczego, wytyczne dotyczące zasad suplementacji witaminy D. Ponadto Doktorantka opisała białko wiążące witaminę D (VDBP) i jego funkcje, polimorfizm genu białka VDBP, rolę receptora witaminy D (VDR) oraz jego znaczenie dla układu sercowo-naczyniowego.

Cenne jest opisanie przez Kandydatki wpływu witaminy D na etiopatogenezę nadciśnienia tętniczego oraz na stężenie krążącej angiotensyny i aktywność reniny, które są odwrotnie proporcjonalne do stężenia $1,25(\text{OH})_2\text{D}_3$, a suplementacja witaminy D przyczynia się do obniżenia stężeń zarówno reniny, jak i angiotensyny II w surowicy krwi. Ponadto Doktorantka omówiła wytyczne dotyczące zasad suplementacji witaminy D w zależności od grup wiekowych oraz wpływu suplementacji witaminy D na nadciśnienie tętnicze na podstawie dostępnego piśmiennictwa. Następnie Autorka omówiła wpływ witaminy D na mechanizmy patogenetyczne będące podłożem rozwoju cukrzycy typu 2 i zespołu metabolicznego. Doktorantka opisała białko wiążące witaminę D (VDBP) i jego funkcje biologiczne z implikacjami klinicznymi pomiaru stężenia VDPB w surowicy. Ponadto Kandydatka opisała polimorfizm genu VDPB. Niezwykle cenne jest omówienie przez Autorkę budowy i mechanizmu aktywacji receptora witaminy D (VDR), jego plejotropowego działania oraz znaczenia aktywacji receptora witaminy D w układzie sercowo-naczyniowym. Na uwagę zasługuje fakt wyboru tematu przez Doktorantkę z uwzględnieniem oznaczeń i korelacji VDBP. W dostępnej literaturze jest niewiele doniesień na temat stężeń białka wiążącego witaminę D (VDBP) oraz jego korelacji z innymi parametrami u pacjentów z nadciśnieniem tętniczym. Z uwagi na niejasne znaczenie witaminy D w patogenezie nadciśnienia tętniczego wybór tematu rozprawy jest ze wszech miar słuszny.

Wstęp dowodzi znajomości Doktorantki na temat aktualnych danych dotyczących znaczenia witaminy D, białka wiążącego witaminy oraz receptora witaminy D.

Cele pracy zostały sformułowane jasno i czytelnie pod postacią 5 celów szczegółowych. Na szczególną uwagę zasługuje ocena stężenia receptora witaminy D (VDR) i aktywnego metabolitu witaminy D $-1,25(\text{OH})_2\text{D}_3$ w grupie badanej oraz korelacja względem wybranych parametrów klinicznych, laboratoryjnych oraz chorób współistniejących a także ocena korelacji stężenia witaminy D i białka wiążącego witaminę D u pacjentów z grupy badanej, stosujących suplementację witaminy D.

Przedstawione w rozdziale 3 *Material i metody badawcze* badanie uzyskało akceptację Komisji Bioetycznej Uniwersytetu Medycznego w Białymstoku (*Uchwała nr: R-I-002/238/2011*).

Katarzyna Krzawuska

Badaniem objęto 185 pacjentów (mediana wieku pacjentów w grupie badanej wynosiła 59 lat (min. 33; max. 86); 45,7% badanych stanowili mężczyźni, a 54,3 % kobiety) z rozpoznany pierwotnym nadciśnieniem tętniczym (mediana wywiadu nadciśnienia tętniczego w badanej populacji wynosiła 8 lat (min 0,01; max 34), którzy pozostawali pod opieką Akademickiej Praktyki Medycyny Rodzinnej w Białymstoku.

Grupę referencyjną stanowiło 56 osób bez nadciśnienia tętniczego, nie leczących się z powodu chorób układu sercowo-naczyniowego (mediana wieku w grupie referencyjnej wyniosła 49,5 lat (max. 65lat min. 19 lat)).

Badanie było przeprowadzone w okresie od lutego do czerwca 2019r. Na udział w projekcie wszyscy pacjenci wrzili pisemną, świadomą zgodę. Chorzy wypełnili autorską ankietę uwzględniającą wiek, płeć, wzrost, masę ciała, występowanie i rodzaj chorób przewlekłych, przyjmowane leki, narażenie na dym papierosowy, suplementację preparatami witaminy D.

Wymagane dane dotyczące chorób układu sercowo-naczyniowego (nadciśnienie tętnicze, choroba wieńcowa, niewydolność serca), występowania i rodzaju chorób przewlekłych, przyjmowanych leków, narażenia na dym papierosowy, suplementacji preparatami witaminy D Kandydatka zebrała na podstawie wywiadu i analizy dostępnej dokumentacji medycznej. Podczas wizyty Chorego w Poradni Doktorantka przeprowadziła pomiary gabinetowe ciśnienia tętniczego, zaleciła kontrolę wartości ciśnienia w warunkach domowych oraz zleciła wykonanie rutynowych badań laboratoryjnych. Ponadto Kandydatka przeanalizowała czynniki ryzyka wystąpienia niedoboru witaminy D.

Ponadto zostały wykonane oznaczenia w Laboratorium współpracującym z POZ oraz oznaczenia stężeń całkowitej witaminy D3 (total 25OH), 1,25-dihydroksywitaminy D3, białka wiążącego witaminę D3 oraz receptora witaminy D w pracowni naukowej Zakładu Medycyny Klinicznej UMB z wykorzystaniem czytnika mikroplątek MultiScan GO wraz z dedykowanym oprogramowaniem (Thermo Fisher Scientific, Finlandia).

Wszystkie obliczenia przeprowadzono przy użyciu pakietu statystycznego Statistica, wersja 10. Uzyskane wyniki zostały przedstawione w postaci średniej z odchyleniem standardowym i/lub mediana z wartościami skrajnymi w zależności od rodzaju rozkładu

Katarzyna
Krzaczowska

zmiennych. Dla cech jakościowych podano ich rozkład ilościowo-procentowy. Zgodność z rozkładem normalnym sprawdzano przy użyciu testu Shapiro-Wilka.

Badanie powiązań pomiędzy rozważanymi zmiennymi wykonano przy użyciu testu korelacji Spearmana ze względu na włączenie do macierzy korelacji zmiennych jakościowych oraz brak spełnienia kryterium rozkładu normalnego przez liczne zmienne.

W charakterystyce porównawczej grup zastosowano test t prób niezależnych dla zmiennych o rozkładzie normalnym oraz test U Manna-Whitneya dla zmiennych o rozkładzie innym niż normalny. Współzależność między cechami jakościowymi oceniono testem X². Analizę wieloczynnikową przeprowadzono przy pomocy modelu regresji wielorakiej. Analiza statystyczna została przeprowadzona poprawnie.

Doktorantka przedstawiła *Wyniki* pracy na 46 stronach, zawierając je w 27 tabelach i na 46 rycinach. Na podstawie danych dostępnych w dokumentacji medycznej Autorka stwierdziła, że u 24,9% pacjentów z nadciśnieniem tętniczym współwystępowała cukrzyca, a u 8,1% stan przedcukrzycowy. Pacjenci z grupy badanej przyjmowali głównie leki z trzech grup leków hipotensyjnych. W populacji badanej stwierdzono jedynie dwie osoby (1,07%), u których stosowano leczenie nefarmakologiczne. Warto podkreślić fakt, że aż 127 chorych (68,3 %) stosowało leki moczopędne; inhibitory konwertazy angiotensyny- 119 pacjentów (63,9%), natomiast u 108 pacjentów (58,1%) stosowano w leczeniu hipotensyjnym leki z grupy beta-blokerów. Najrzadziej stosowano leki z grupy antagonistów receptora angiotensynowego- tylko u 38 chorych (31%). Kandydatka opisała przewlekły zespół wieńcowy u 8,6 % osób z badanej grupy pacjentów. Ponadto u 29,2% pacjentów stwierdziła niewydolność serca, a u 62,2% chorych zaburzenia lipidowe. 15,7 % osób paliło wyroby tytoniowe.

Autorka stwierdziła u pacjentów z nadciśnieniem tętniczym istotnie statystycznie niższe stężenie witaminy D w surowicy w porównaniu z grupą referencyjną. Przy uwzględnieniu w analizie statystycznej podziału na płeć Kandydatka zaobserwowała istotnie niższe stężenie witaminy D wśród kobiet zarówno w grupie badanej, jak i w grupie referencyjnej. Ponadto Kandydatka wykazała istotną ujemną korelację pomiędzy stężeniem witaminy D w surowicy pacjentów z grupy badanej a częstością pracy serca, wagą ciała, wskaźnikiem BMI, stężeniem glukozy i triglicerydów. Co ciekawe, Autorka nie stwierdziła istotnych korelacji pomiędzy stężeniem witaminy D w surowicy, a stężeniem cholesterolu całkowitego, cholesterolu LDL i cholesterolu nie-HDL w grupie badanej.

Katarzyna Ksiazkowska

Doktorantka wykazała istotnie niższe stężenie witaminy D w surowicy pacjentów przyjmujących leki z dwóch grup leków hipotensyjnych: beta-blokerów oraz antagonistów receptora mineralokortykoidowego oraz wśród pacjentów leczonych statynami i ASA natomiast nie stwierdziła różnic pomiędzy stężeniem witaminy D w surowicy, a stosowaniem pozostałych grup leków, w tym antagonistów receptora angiotensyny, inhibitorów konwertazy angiotensyny, diuretyków czy blokerów kanału wapniowego. Warte podkreślenia jest fakt wykazania przez Doktorantkę znacząco niższych wartości stężeń witaminy D w podgrupie pacjentów ze współwystępującą niewydolnością serca. Niezwykle ciekawe są wyniki otrzymane przez Doktorantkę dotyczące VDBP. Kandydatka wykazała istotnie statystycznie niższe stężenia VDBP wśród mężczyzn z grupy badanej a także u chorych ze współwystępującą cukrzycą oraz niewydolnością serca.

Doktorantka w przeprowadzonym badaniu nie wykazała istotnych różnic między średnimi stężeniami białka wiążącego witaminę D (VDBP) w grupie 185 pacjentów z nadciśnieniem a średnim stężeniem w grupie referencyjnej. Brak stwierdzonych różnic może wynikać z interwencji terapeutycznych w grupie badanej i utrzymaniem ciśnienia tętniczego w stabilnych wartościach.

Natomiast Doktorantka stwierdziła ujemną korelację pomiędzy stężeniem VDBP a skurczowym ciśnieniem tętniczym, stężeniem glukozy i wiekiem pacjentów a dodatnią zależność stężenia 25(OH)D₃ i VDBP wobec stężenia cholesterolu HDL w grupie badanej. Interesujący jest wpływ stosowanych leków na stężenia VDBP. Doktorantka wykazała istotnie statystycznie niższe stężenie VDBP w surowicy pacjentów przyjmujących leki z grupy antagonistów receptora mineralokortykoidowego oraz diuretyków. Za cenne uważam przeprowadzenie przez Kandydatkę analizy zależności stężeń VDR i wykazanie istotnie niższej mediany stężenia VDR w surowicy w grupie chorych z niewydolnością krążenia i częstością pracy serca. Ponadto Doktorantka wykazała istotnie niższe stężenie receptora witaminy D w surowicy pacjentów przyjmujących leki z grupy antagonistów receptora mineralokortykoidowego i ASA. Nie stwierdziła różnic w stężeniach VDR w surowicy pacjentów przyjmujących leki hipotensyjne z grupy BB, ACEI, ARB, CCB, diuretyków oraz statyn.

Katarzyna Krausowska

W rozdziale poświęconym *Dyskusji* Kandydatka w sposób staranny i dokładny odniosła się do uzyskanych wyników, które analizowała w trakcie obserwacji. Opisała charakterystykę grupy badanej na tle danych literaturowych, częstotliwość występowania nadciśnienia tętniczego w Polsce oraz istotny problem niedoszacowania nadciśnienia tętniczego w populacji polskiej. Kandydatka opisała wytyczne PTNT z prewencją pierwotną i wtórną chorób sercowo-naczyniowych i koniecznością przeprowadzania badań przesiewowych łącznie z pomiarem ciśnienia tętniczego w grupie osób dorosłych. Ponadto Kandydatka na tle danych literaturowych opisała rolę witaminy D w zespołach kardiometabolicznych jak i w regulacji układu renina-angiotensyna-aldosteron (RAAS), którego nieprawidłowe funkcjonowanie leży u podstaw patogenezy większości chorób układu sercowo-naczyniowego. Doktorantka opisała rolę białka wiążącego witaminę D (VDBP) podkreślając innowacyjność pracy w związku z analizą VDBP a nadciśnieniem tętniczym. Kandydatka wskazała na brak we wcześniejszych badaniach stwierdzenia istotnej ujemnej zależności pomiędzy wartościami skurczowego ciśnienia krwi a poziomem VDBP w odniesieniu do wartości w grupie referencyjnej. Za cenne uważam również omówienie przez Doktorantkę roli oznaczanych parametrów- stężeń witaminy D, VDBP w niewydolności krążenia. Na podkreślenie zasługuje fakt omówienia przez Doktorantkę na podstawie uzyskanych wyników zasad suplementacji witaminy D. Rozważanie przez Kandydatkę celowości wprowadzenia dodatkowych zaleceń dotyczących obligatoryjnego stosowania preparatów lekowych witaminy D u wszystkich pacjentów ze zdiagnozowanym nadciśnieniem tętniczym w przypadku współistniejącej niewydolności serca lub stosowania leków z grupy BB, MRA, bądź diuretyków uważam za zasadne i godne podkreślenia jako cenny wniosek wynikający z przeprowadzonej analizy.

Doktorantka w sposób dojrzały przeprowadziła omówienie cytowanego piśmiennictwa, budzi może trochę niedosyt większego odniesienia do najnowszych publikacji, szczególnie z okresu ostatnich pięciu lat. Niezwykle cenny jest fakt użyteczności oznaczeń stężeń witaminy D i podkreślenie roli oznaczeń VDBP, co udało się dowieść Doktorantce na przykładzie badania jednośrodkowego.

Doktorantka zwracając uwagę na ograniczenia badania w rozdziale 2.6 dotyczącym krytycznej analizy materiału i metodyki wynikające z ograniczonej liczebności grupy badanej dotyczących danych z jednego ośrodka oraz wskazując na konieczność dalszych prospektywnych badań wykazuje dojrzałość młodego naukowca umiejącego w sposób krytyczny podejść do własnych procesów badawczych i zasługuje na uznanie.

Katarzyna Krzanowska

Pracę kończy 8 starannie przedstawionych wniosków, podsumowujących pracę i odpowiadających na postawione cele pracy. Niezwykle cenne jest udowodnienie przez Kandydatkę, że stężenie białka wiążącego witaminę D w surowicy pacjentów z nadciśnieniem tętniczym ujemnie koreluje z wartościami skurczowego ciśnienia krwi w odniesieniu do wartości w grupie referencyjnej. W dostępnym piśmiennictwie nie opisywano dotychczas podobnej zależności.

Wart podkreślenia jest wniosek 7 uwzględniający wpływ leków na stężenie witaminy D. Autorka stwierdziła, że stężenie witaminy D jest niższe w surowicy pacjentów przyjmujących leki z grupy beta-blokerów. Niższe stężenia witaminy D, VDBP oraz VDR Kandydatka opisała wśród pacjentów przyjmujących leki z grupy antagonistów receptora mineralokortykoidowego.

Praca doktorska lek. med. Małgorzaty Agnieszki Rudzińskiej ma bardzo staranną szatę edycyjną, jest napisana czytelnym językiem. Opisy tabel i rycin ułatwiają orientację w analizowanych wynikach. Ułatwieniem jest zamieszczenie wykazu skrótów, które zostały zamieszczone na stronach 6-8. Zestawienie piśmiennictwa i cytacje są poprawne.

Rozprawa doktorska lek.med. Małgorzaty Agnieszki Rudzińskiej jest przykładem kompleksowego, dobrze zaplanowanego badania, o ważnych implikacjach praktycznych. Wnioski wynikające z pracy potwierdzają, że rola witaminy D, białka wiążącego witaminę D oraz VDR w grupie chorych na nadciśnienie pierwotne jest ważna w planowaniu modyfikacji terapii wpływając na poprawię rokowania w aspekcie powikłań naczyniowo-sercowych a w konsekwencji na zmniejszenie śmiertelności w tej grupie pacjentów.

Z roli recenzenta chciałabym zwrócić uwagę na konieczność przeprowadzania dalszych prospektywnych analiz z uwzględnieniem porównania powtarzalnych badań. Warto byłoby także uwzględnić porównanie badań biochemicznych oraz pomiarów ciśnienia, w tym ABPM jako „złotego standardu” w rozpoznawaniu i monitorowaniu nadciśnienia tętniczego w ustalonych odstępach czasu od momentu włączenia terapii witaminą D oraz wpływ i rodzaj zastosowanych interwencji na przebieg rokowania. Poszerzenie grupy badawczej zwiększyłoby także wartość statystyczną pracy. Byłoby to niezwykle cenne do przygotowania publikacji. Przedstawione uwagi nie umniejszają jednak pracy badawczej i wnioskom płynącym z uzyskanych wyników.

Katarzyna Krawowska

Wniosek końcowy

Rozprawa doktorska lek. med. Małgorzaty Agnieszki Rudzińskiej jest przykładem kompleksowego, dobrze zaplanowanego badania klinicznego o ważnych implikacjach praktycznych. Wnioski wynikające z pracy powinny utwierdzić w przekonaniu wszystkich lekarzy odpowiedzialnych za leczenie chorych z pierwotnym nadciśnieniem tętniczym o konieczności wdrożenia dodatkowych oznaczeń, w tym białka wiążącego witaminę D oraz VDR, co może istotnie wpływać na podjęcie działań terapeutycznych hamujących progresję choroby a także powikłań sercowo-naczyniowych w tej populacji pacjentów.

Mając powyższe na uwadze, wnoszę do Senatu Uniwersytetu Medycznego w Białymstoku o dopuszczenie lek. med. Małgorzaty Agnieszki Rudzińskiej do dalszych etapów postępowania w przewodzie doktorskim, gdyż przedstawiona rozprawa spełnia **warunki określone w art. 179 Ustawy 1 z dnia 03 lipca 2018r. Prawo o Szkolnictwie Wyższym i Nauce (dz.U. z 2018roku poz.1669 z późn. zm.) w związku z art.13 ust. 1. Ustawy z dnia 15 marca 2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (tj. Dz.U. z 2017 r., poz. 1789).**

Ze względu na jakość i kompleksowość przeprowadzonych badań, niezmierną staranność samej pracy jak i uzyskane wyniki mogące posłużyć każdemu lekarzowi mającemu w opiece chorych dializowanych w codziennej praktyce – wniosuję o wyróżnienie pracy.

dr hab. n.med. Katarzyna Krzanowska, prof. UJ

Katedra i Klinika Nefrologii i Transplantologii Uniwersytetu Jagiellońskiego Collegium Medicum w Krakowie

Katarzyna Krzanowska

Dr hab.n.med. Katarzyna Krzanowska
Prof. UJ
Specjalista chorób wewnętrznych
NEFROLOG
TRANSEPLANTOLOG
KLINICZNY
8179888